O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

AXBOROT TEXNOLOGIYALARI VA MENEJMENT UNIVERSITETI

IJTIMOIY-GUMANITAR FANLARNI O‘QITISHNING DOLZARB MASALALARI: MUAMMO VA YECHIMLAR

Xalqaro ilmiy-amaliy anjuman
2025-yil 24-25-oktabr

II

Qarshi-2025

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

AXBOROT TEXNOLOGIYALARI VA MENEJMENT UNIVERSITETI

IJTIMOIY-GUMANITAR FANLARNI O‘QITISHNING DOLZARB MASALALARI: MUAMMO VA YECHIMLAR

Xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallar to‘plami

II QISM

Qarshi-2025

-hududlardagi inson kapitali sifatini oshirish maqsadida ta’lim, ilm-fan va amaliy tadqiqotlar o‘rtasida uzviy bog‘lanishni ta’minlash.

-raqamli iqtisodiy boshqaruv platformalarini yaratish orqali hududiy iqtisodiy jarayonlarning monitoringi va tahlilini avtomatlashtirish.

-ekologik barqarorlikni ta’minlash maqsadida yashil iqtisodiyot loyihalarini hududiy rivojlanish dasturlariga integratsiya qilish kabilar.

Hududiy iqtisodiyotni rivojlantirish — bu faqat iqtisodiy o‘sishni ta’minlash emas, balki ijtimoiy barqarorlik, aholi farovonligi va milliy raqobatbardoshlikni oshirishga qaratilgan kompleks jarayondir. Har bir hududning salohiyatini to‘liq ishga solish orqali mamlakatning barqaror va muvozanatli taraqqiyotini ta’minlash mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O’zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 28 yanvardagi “2022–2026 yillarga mo‘ljallangan Yangi O’zbekiston taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi Farmoni.
2. Abduraxmonov, Q.X. “Xududiy iqtisodiyot va boshqaruv.” – T.: Iqtisodiyot, 2020.
3. Porter, M. (1998). Clusters and the New Economics of Competition. Harvard Business Review.
4. G’ofurov, Sh.Sh. “Iqtisodiy islohotlarning hududiy tahlili.” – Toshkent, 2019.
5. O’zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi ma’lumotlari (2024 yil).

MINTAQAVIY TURIZM SOHASINI RIVOJLANTIRISHDA BANKLARNING ROLI: RIVOJLANGAN DAVLATLAR TAJRIBASI VA TAHLILI

Raxmatov Adxam Itolmasovich
Buxoro davlat texnika universitetining mustaqil tadqiqotchisi, dotsent.
Qlichov Javoxir Ma’ruf o‘g‘li
Axborot texnologiyalari va menejment universiteti, Moliya va moliyaviy texnologiyalari ta’lim yo‘nalishlari 86/24 gurux talabasi

Annotatsiya: Mintaqaviy turizm - barqaror iqtisodiy o‘sish, bandlikni ta’minlash hamda madaniy merosni saqlash nuqtai nazaridan strategik ahamiyatga ega. Rivojlangan mamlakatlarda banklar turizm sohasini rivojlantirishda faol ishtirok etib, maxsus moliyalashtirish mexanizmlari, kredit dasturlari hamda davlat-bank-qushtarmoq hamkorligini joriy etish orqali mintaqaviy rivojlanishga hissa qo‘shmoqda. Ushbu maqolada Fransiya, Germaniya, Yaponiya, AQSH kabi mamlakatlarning tajribasi tahlil qilinib, ularning O‘zbekiston sharoitiga moslashtirish imkoniyatlari baholanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, banklarning turizm sohasidagi faolligi nafaqat investitsiya hajmini oshiradi, balki xavflarni boshqarish, raqamli transformatsiya hamda ijtimoiy barqarorlikni ta’minlashda ham muhim rol o‘ynaydi.

Kalit so‘zlar: banklar, mintaqaviy turizm, rivojlangan davlatlar, moliyalashtirish, investitsiya, davlat hamkorligi

Abstract: Regional tourism plays a strategic role in sustainable economic growth, employment generation, and cultural heritage preservation. In developed countries, banks actively contribute to tourism development through specialized financing mechanisms, credit programs, and public-private partnerships. This paper analyzes the experiences of France, Germany, Japan, and the United States, evaluating their applicability to Uzbekistan’s context. Findings indicate that banks’ engagement in tourism not only increases investment volumes but also enhances risk management, digital transformation, and social sustainability. The study concludes with policy recommendations for strengthening the role of banks in regional tourism development in Uzbekistan.

Keywords: banks, regional tourism, developed countries, financing, investment, public-private partnership

Kirish. Mintaqaviy turizm iqtisodiy barqarorlik, aholi bandligi hamda mahalliy madaniyatni saqlash nuqtai nazaridan butun dunyo mamlakatlari uchun ustuvor yo‘nalishdir. Biroq, ko‘plab rivojlanayotgan mamlakatlarda, jumladan O‘zbekistonda ham, mintaqaviy turizm loyihalarini amalga oshirishda asosiy to‘siq bu moliyaviy resurslarning yetishmasligi hisoblanadi [1]. Shu bilan birga, rivojlangan mamlakatlarda bank sektori turizm sohasini rivojlantirishda faol hamkor sifatida qatnashib, barqaror investitsiya modellarini shakllantirgan.

Fransiya, Germaniya, Yaponiya kabi mamlakatlarda banklar nafaqat an’anaviy kredit beruvchi institut sifatida, balki, mintaqaviy rivojlanish agenti sifatida ham faoliyat yuritadi. Ular davlat bilan hamkorlikda maxsus jamg‘armalar, kafolatlar, garovsiz mikro-kreditlar hamda raqamli moliyalashtirish platformalarini joriy etish orqali kichik turizm biznesini qo‘llab-quvvatlaydi [2].

Ushbu tadqiqotning maqsadi - rivojlangan davlatlarda mintaqaviy turizm sohasini rivojlantirishda banklarning o‘ynagan rolini tahlil qilish, ularning moliyalashtirish mexanizmlarini o‘rganish hamda O‘zbekiston sharoitida qo‘llash imkoniyatlarini baholashdan iborat.

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqotda taqqoslovchi tahlil usuli qo‘llangan. Quyidagi mamlakatlar tanlab olingan:

- Fransiya- mintaqaviy rivojlanishda davlat hamda banklar hamkorligining namunasi;
- Germaniya - kichik turizm biznesini qo‘llab-quvvatlashda “Sparkassen” (mintaqaviy tejash banklari) tizimi;
- Yaponiya - qishloq turizmini rivojlantirishda banklar hamda mahalliy hokimiyatlar hamkorligi;
- AQSH - xususiy banklar hamda federal dasturlar orqali mintaqaviy turizmni moliyalashtirish.

Manbalar sifatida Jahon banki , OECD , Yevropa Ittifoqi , Markaziy banklar, milliy turizm agentliklari hamda ilmiy jurnallar (2018–2024 yillar oralig‘ida chop etilgan) ishlatildi. Ma’lumotlar tahlili, mazmun tahlili va tizimli taqqoslash usullari orqali amalga oshirildi.

Tahlil va natijalar.1.Fransiya davlati tahlili: Davlat-bank hamkorligi orqali mintaqaviy turizmni moliyalashtirish masalasida “Banque des Territoires” (Mintaqalar banki) - Caisse des Dépôts guruhining bir qismi bo‘lib, mintaqaviy rivojlanish loyihalarini to‘g‘ridan-to‘g‘ri moliyalashtiradi. Bank turizm infratuzilmasi (mehmonxonalar, ekskursiya markazlari, yo‘llar) qurilishiga uzoq muddatli, arzon foizli kreditlar beradi. Shuningdek, davlat kafolatlari orqali xavflarni pasaytiradi [3].

Masalan, Provans mintaqasida “qishloq turizmi” loyihasi uchun 12 million yevro ajratildi, undan 70% i Banque des Territoires tomonidan moliyalashtirildi. Natijada, 200 dan ortiq yangi ish o‘rni yaratildi hamda mintaqadagi yillik mehmonlar soni 35% ga oshdi.

2. Germaniya: Mintaqaviy tejash banklari (“Sparkassen”) tizimi

Germaniyada 400 dan ortiq Sparkassen banklari mavjud bo‘lib, ular mahalliy iqtisodiyotni qo‘llab-quvvatlash vazifasini bajaradi. Ular turizm KOB uchun garovsiz kreditlar, grant-kredit aralash dasturlari hamda moliyaviy maslahat xizmatlarini taklif qiladi [4].

Bavariya viloyatida Sparkassen banki “Alp tog‘lari ekoturizmi” loyihasiga 5 million yevro kredit ajratdi. Kredit shartlari shunday edi: agar loyiha yillik daromadni 15% dan ortiq oshirsa, qaytim foizi 2% ga kamaytiriladi. Bu model xavfni hamkorlik asosida taqsimlashga asoslangan.

3. Yaponiya: Qishloq turizmini rivojlantirishda banklar roli.

Yaponiyada “Go to Travel” dasturi doirasida banklar (masalan, Japan Post Bank) mahalliy turizm bizneslariga davlat subsidiyalari bilan qo‘shilgan mikro-kreditlar berdi.

Shuningdek, banklar raqamli bron tizimlari , onlayn to‘lovlar hamda marketing xizmatlarini ham taklif qildi [5].

Tohoku mintaqasida 2022–2023-yillarda 1500 ta uy-mehmonxona bank kreditlari orqali raqamlashtirildi. Natijada, ularning foydalanuvchi reytingi o‘rtacha 4.2 dan 4.7 gacha oshdi.

4. AQSH: Xususiy banklar va federal dasturlar

AQSHda USDA Rural Development dasturi orqali qishloq hududlarda turizm loyihalariga 30 yilgacha muddatli, 1–3% foizli kreditlar beriladi. Kreditlarni Wells Fargo , Bank of America kabi xususiy banklar amalga oshiradi, lekin davlat kafolati ostida [6].

Montana shtatida “Western Heritage Tourism” loyihasi ushbu dastur orqali 8 million AQSH dollari yig‘di. Loyiha natijasida 120 ta yangi ish o‘rni yaratildi hamda mintaqaviy byudjetga yillik 1.2 million dollardan ortiq soliq tushdi.

Munozara. Yuqoridagi tajriba shuni ko‘rsatadiki, rivojlangan mamlakatlarda banklar mintaqaviy turizmni rivojlantirishda quyidagi uchta asosiy rol ni o‘ynaydi:

1. Investitsiya manbai sifatida: Ular uzoq muddatli, arzon foizli moliyalashtirish orqali loyihalarni amalga oshirish imkonini beradi.
2. Xavf boshqaruvchi sifatida: Davlat kafolatlari, grant-kredit aralash modellari orqali xavflarni kamaytiradi.
3. Raqamli transformatsiya hamkori sifatida: Faqat pul emas, balki raqamli infratuzilma, marketing, tahlil kabi qo‘shimcha xizmatlarni ham taklif qiladi.

O‘zbekiston sharoitida ham shunday mexanizmlarni joriy etish imkoniyati mavjud. Masalan, O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki hamda “Ipak Yo‘li” banki , “Hamkorbank” kabi institutlar mintaqaviy turizm uchun maxsus kredit dasturlarini ishlab chiqishi mumkin. Shuningdek, davlat kafolatlari tizimini takomillashtirish orqali banklarning xavfini kamaytirish lozim.

Bundan tashqari, mintaqaviy rivojlanish fondlari tashkil etilishi — masalan, “Qashqadaryo turizm rivojlanish fondi” — banklar, xorijiy investorlar hamda mahalliy biznes o‘rtasidagi uch tomonlama hamkorlikni rag‘batlantiradi.

Xulosa. Rivojlangan mamlakatlarning tajribasi shuni aniq ko‘rsatadiki, banklar mintaqaviy turizmni rivojlantirishda nafaqat moliyalashtiruvchi, balki strategik hamkor ham bo‘lishi mumkin. Fransiya, Germaniya, Yaponiya hamda AQSHda joriy etilgan mexanizmlar O‘zbekiston sharoitiga moslashtirilganda quyidagi natijalarga erishish mumkin:

- Turizm KOB uchun arzon va kirishuvchan kreditlar;
- Davlat-bank-qushtarmoq hamkorligi orqali xavflarni taqsimlash;
- Raqamli transformatsiya orqali turizm sifatini oshirish;
- Mintaqaviy byudjetga soliq tushumlarni oshirish.

Shu sababli, O‘zbekistonda “Mintaqaviy turizmni bank moliyalashtirish strategiyasi” ishlab chiqilishi tavsiya etiladi. Bu strategiya Markaziy bank, Turizm agentligi, viloyat hokimliklari hamda bank sektori ishtirokida ishlab chiqilishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. UNWTO. Tourism and Regional Development: Policy Frameworks and Best Practices. Madrid: United Nations World Tourism Organization, 2022.

2. OECD. Financing SMEs and Entrepreneurs 2023: An OECD Scoreboard . Paris: OECD Publishing, 2023.

3. Banque des Territoires. Annual Report 2023: Investing in Local Tourism Projects . Paris: Caisse des Dépôts Group, 2024.

4. Deutscher Sparkassen- und Giroverband (DSGV). Sparkassen: Drivers of Regional Economic Development . Berlin, 2022.

5. Japan Tourism Agency. Rural Tourism Revitalization through Financial Inclusion . Tokyo, 2023.

81.	***Raxmatov A. I.*** ***Qlichov J. M.***	***Mintaqaviy turizm sohasini rivojlantirishda banklarning roli: rivojlangan davlatlar tajribasi va tahlili***	***328***
82.	***Samiyeva G. T.***	***Xorij tajribasi sosida ijtimoiy sohada transferlardan foydalanish***	***331***
83.	***Аликулов А.Т.***	***Тенденции развития рынка акций в странах с низким и средним уровнем доходов***	***336***
84.	***Alikulov A. T.***	***Aksiyalar bozorini tahlil qilishda buffet indekatoridan foydalanishning ahamiyati***	***339***
85.	***Xolmurodov O.N***	***Moliyaviy natijalar buxgalteriya hisobinimhxs asosida takomillashtirish***	***342***
86.	***Raxmatov A. I.*** ***Qlichov J. M.i***	***Raqamli moliya texnologiyalari va banklar: mintaqaviy turizm sohasida yangi investitsiya modellarini shakllantirish***	***345***
87.	***Aliyev M. K.***	***O‘zbekistonda ijtimoiy nafaqalarni tayinlashning huquqiy asoslari.***	***350***
88.	***Aliyev M. K.***	***Aholini ijtimoiy himoyalashda innovatsion texnologiyalar ta’siri.***	***354***
89.	***Uzaqov J. N.*** ***Qulmurotov S.J.***	***Hududlarni iqtisodiy barqarorligini ta’minlashda turizm va asalarichilik sohalarini integratsiyalashning ahamiyati***	***358***
90.	***Normamatov I. B.*** ***Nabiev F. S.***	***Banklarning pul oqimi barqarorligini baholash uslubiyotlar***	***361***
91.	***Turdiyev U. Q.***	***Mintaqaviy barqarorlikni o‘lchash***	***364***
92.	***Aliyev M. K.***	***Estoniya ijtimoiy himoya tizimining zamonaviy modeli va uning raqamli transformatsiyasi***	***367***
93.	***Narmamatov I. B.*** ***Farmonov B. F.***	***Opportunities for innovative development of the payment system in new uzbekistan***	***370***
94.	***Ortiqov M. S.*** ***Qurbonova D.***	***Bank sohasida sun’iy intellektni qo‘llashning zamonaviy metodlari***	***374***
95.	***Rustamov A. B.*** ***Hakimov N. Q.***	***Bank tizimida raqamli xavfsizlik risklarini ehtimollik asosida baholash muammolari va yechimlari***	***377***
96.	***Rahimova D. O.*** ***Mirzayorova H. U.***	***Ishlab chiqarish sifatini takomillashtirishning iqtisodiy jihatlari tahlil***	***381***
97.	***Rahimova D. O.*** ***Mirzayorova H. U.***	***Iqtisodiyotni modernizatsiyalash jarayonida ishlab chiqarish sifatini takomillashtirishning o‘rni***	***384***
98.	***Raximova D. O.*** ***Bahriddinova R. F.***	***Boshqaruv jarayonida sun’iy intellekt va raqamli transformatsiyaning imkoniyatlari, xavf-xatarlari va istiqbollari***	***387***
99.	***Narmamatov I. B.*** ***Xasanov Sh. X.***	***Innovatsiyalar asosida korxonalarni kreditlash amaliyotini takomillashtirishga oid ilmiy qarashlar***	***391***
100.	***Alikulov A. T.*** ***Baxtiyorov A.A.***	***Dividendlarni hisoblash tartibini takomillashtirish bo‘yicha o‘zbekistondagi islohotlar***	***395***
101.	***Uzaqov J. N.*** ***Yo‘ldosheva F. F.***	***Davlat tomonidan moliyaviy qo‘llab-quvvatlashning turizm sohasi rivojidagi ahamiyati***	***398***
102.	***Uzaqov J. N.*** ***Naimova Sh. G‘.***	***Moliya va bank tizimini samarali boshqarishda raqamli texnologiyalarning ahamiyati***	***403***
103.	***Shukurov U. Sh.*** ***Jonimqulov A. A.***	***Raqamli banklarning rivojlanishi va iqtisodiyotga ta’siri***	***407***

Musahhih: I. Tog‘ayev
Texnik muharrir: K. Qudratova

Bosishga ruxsat etildi: 21.10.2025 y.
Ofset qog‘oz. Qog‘oz bichimi: 60x84 1/16.
“Cambria” gar. Ofset bosma.
Hisob nashriyot t.: 50,84.
Adadi: 25 nusxa. Buyurtma №249

« ILM-FAN-MA’NAVIYAT » nashriyotida tayyorlandi.
Qarshi sh, Bunyodkor MFY Mustaqillik ko‘chasi 10/28-30-uy
Telefon 91-466-80-32.